

МІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Київський національний лінгвістичний університет
Кафедра психології і туризму

КУРСОВА РОБОТА з
психології
на тему: «Психологічні особливості комунікативної сфери користувачів мережі
Інтернет»

Студентки 2 курсу групи СЛ(укр)03-21
Педагогічного факультету романо-германської
та української філології
Спеціальності 014 Середня освіта
Карпусь Анни Валентинівни
Науковий керівник : д. психол. н.,
професор Бондаренко О.Ф.
кафедра психології і туризму
Національна шкала: _____
Кількість балів: _____ Оцінка ЄКТС: _____

Члени комісії:

(прізвище та ініціали)

(підпис)

(прізвище та ініціали)

(підпис)

(прізвище та ініціали)

(підпис)

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ КОМУНІКАЦІЇ В МЕРЕЖІ ІНТЕРНЕТ.....	6
1.1. Психологічні підходи до вивчення комунікативної сфери індивіда.....	6
1.2. Позитивні і негативні чинники комунікації в мережі Інтернет.....	9
Висновки до розділу 1.....	16
РОЗДІЛ 2. КОМУНІКАТИВНА СФЕРА КОРИСТУВАЧІВ МЕРЕЖІ ІНТЕРНЕТ.....	17
2.1. Психологічні типи користувачів в мережі Інтернет.....	17
2.2. Психологічні небезпеки для підлітків у мережі Інтернет.....	23
2.3. Психологічні чинники залежності підлітків від спілкування в мережі Інтернет.....	26
Висновки до розділу 2.....	32
ВИСНОВКИ.....	33
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	35
РЕЗЮМЕ.....	38

ВСТУП

Актуальність теми: на сьогоднішній день Інтернет поступово витіснив технології попередніх поколінь, завдяки яким того часу відбувалися всі об'єднані зараз частини роботи. Наразі ми маємо можливість працювати, спілкуватись та розважатись віддалено, не залежачи від власного місця розташування, часу і інших людей.

Майже уся документація вже переведена в електронний обіг, який дає можливість економити місце перебування, час пошуку того чи іншого елемента, час власне роботи з тим чи іншим файлом, фізичні сили. Багато досить базових і простих маніпуляцій (здійснення будь-яких купівль-продажей; доступ до величезної кількості різноманітної інформації; чимала кількість адаптованих програм, призначених спростити складову одноманітної роботи; спрощений процес спілкування між одне одним) були або автоматизовані, або перенесені на віртуальну площину. Це, звісно, надає нам велику кількість переваг, які неможливо заперечувати: прогрес потребує змін, навіть якщо вони часом бувають незвичними і стрімкими. Проте разом з ними існують і недоліки, котрих наразі не менше. Найбільше це проявляється тепер в нашому повсякденному житті. Книжки поступилися місцем телевізору, а потім ці два винаходи людства змінилися різними сервісами для пошуку інформації чи розваг. Необхідності в живому спілкуванні стало менше. Зараз часто друзі однаково добре спілкуються як в віртуальному, так і в звичайному просторі. Тепер немає потреби писати листи і довгий час очікувати на його доставлення, а потім і на відповідь. Та і часом декому простіше подзвонити одне одному через відеовиклик. Зручний і не особливо енергозатратний спосіб. Людину, яка не має власного профілю в хоч одній соціальній мережі знайти дуже важко.

Проте, як висока залученість людей в віртуальний світ є страшною проблемою, так і їхня некоректна взаємодія. Одне тільки усвідомлення, що чимала кількість людей мають залежність від перебування у віртуальному світі, лякає. Адже нині кожен буквально оточений різною технікою, що спрямована на мережеве комунікування або ж поширення-отримання інформації. Дуже

тривожним показником є кількість отриманого негативного впливу. Завдяки можливості спілкуватися (між собою та групами), можливості висловлювати власну, не завжди адекватну думку (створення постів, блогів та інше), пошуку-створенню-поширенню дивного контенту (жорстокість, розпуста, самозашкодження). Усе це завжди має свій вплив на людину. Відомо багато випадків, коли відомі люди полишали соціальні мережі через велику кількість отриманого негативу.

Саме тому людям варто навчитися убезпечувати себе від такого, вибудувати екологічні стосунки з Інтернетом та навчитися оминати злочинні схеми, неприємності, що можуть підстерігати людей, знати ці проблеми в обличчя і бути готовими протидіяти їм. Вибудовувати адекватну комунікацію.

Дослідження Лесто, Смірнова та Маркової надають ґрунтовне розуміння особливостей комунікації в мережі Інтернет, з погляду різних можливих аспектів, як от за діяльністю, гендерним аспектом, стороною спілкування, частими моделями поведінки.

Також варто особливо наголосити на працях Прийменко, Краснякової, Гущини й Гвозденко, що загострюють увагу на актуальному й нині питанні залежності від Інтернету. У них доступно та зрозуміло описуються симптоми, супутні проблеми та методи переборювання.

Стріха, Немеш, Данько надають основну інформацію про комунікацію в мережі й її особливості. Про різні сторони цього явища та те, як вони по-різному можуть використовуватися різними людьми за власними бажаннями чи потребами.

Об'єкт дослідження: комунікативна сфера користувачів мережі Інтернет.

Предмет дослідження: психологічні особливості комунікативної сфери користувачів мережі Інтернет.

Мета дослідження: дослідити психологічні особливості комунікативної сфери користувачів мережі Інтернет.

Методи дослідження: для виконання поставлених завдань було використано такі теоретичні методи: аналіз, зіставлення, узагальнення, систематизація.

Ключові слова: мережа Інтернет, спілкування, комунікативна сфера, підлітки, безпека в Інтернеті, самопрезентація, технології.

Keywords: Internet network, communication, communicative sphere, teenagers, safety on the Internet, self-presentation, technologies.

РОЗДІЛ 1. ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ КОМУНІКАЦІЇ В МЕРЕЖІ ІНТЕРНЕТ

1.1. Психологічні підходи до вивчення комунікативної сфери індивіда

Щоб перейти до загальної наявної проблеми, варто спочатку розібрати її на менші частинки, аби знати з чого почати пошуки відповіді. У цьому випадку треба зрозуміти, чим є насправді процес комунікації і яким чином він виявляє себе у житті. Дослідженнями власне процесу комунікації свого часу займалися багато вчених з зовсім різних галузей, тому і хоч думки у них перемежовувалися, описані були зовсім по-різному.

Ю. Ковалів подає поняття комунікації так: «Комунікація — процес співтворчості автора та реципієнта у будь-яких просторово-часових вимірах, коли між ними спрацьовує сподіваний «горизонт очікування», формується ефективне комунікативне поле при збереженні кожного його елемента. За типом відношень між учасниками спілкування К буває міжособистісна, публічна, масова, за типом використовуваних семіотичних засобів — мовна, паралінгвістична, речовомовна, тобто художня» [13].

За визначенням Хамітова, «комунікація – у широкому сенсі це термін, що окреслює людську взаємодію у світі. У сучасній філософії використовується передусім як ознака конструктивної взаємодії особистостей, соціальних груп, націй та етносів, яка розгортається на основі толерантності й порозуміння» [25].

Ч. Морріс висловлював тезу «про наявність комунікативної первинності та вторинності сенсу, називаючи це «thing sentences». Він казав про наявність додаткових вербальних та невербальних смислів кожного вислову, що надає комунікації нашарування» [29].

Ясперс висловлювався наступним чином: «Комунікація наявного буття (Daseinskommunikation). Комунікацію, яку можна визначити як життя людини

серед інших людей (так вона проявляє себе різноманітним чином на рівні наявного буття), можна зрозуміти (з усіма її спостережуваними особливостями, мотивами та впливами), лише звернувшись до стосунків людей у межах певної спільноти. Будь-який тип спільноти буває не зайвим для існування, але не таким уже й необхідним для людського буття. Тобто саме тут можна відчутти, що є певна межа в тлумаченні комунікації. Психологічні та соціологічні за типом стосунки між людьми можуть стати предметом дослідження; справжня ж комунікація, в якій я власне й можу вперше щось дізнатися про моє буття серед інших людей, не пізнається емпіричним шляхом; її висвітлення — це філософське завдання» [30].

Отже, з усіх вище зазначених формулювань, можна зробити такі висновки:

- Комунікація є процесом, вимагаючим наявності декількох учасників.
- Комунікація є взаємодією, обміном інформацією будь-якого характеру.
- Комунікування потребує певних вмінь, знань, навичок.
- Щоб комунікація була вдалою, потрібно мати певні зв'язки між людьми, які можуть бути зазначені, як перебування в спільній виокремленій групі людей за певною ознакою.

Тобто сформулювати більш універсальне визначення для цього поняття можна наступним чином: «Комунікація – це процес обміну інформацією між людиною та людиною, або ж групою людей. Вона може відбуватися завдяки вербальним та невербальним сигналам. Найчастіше має двобічний характер, проте є можливість і одnobічного.» І якщо більша частина зрозуміла, то деякі наведені термінологічні сполучення варто розшифрувати, а саме: вербальне і невербальне та одnobічне двобічне спілкування.

Вербальне спілкування – процес, який відбувається за допомогою власне використання слів. В усному чи письмовому варіанті. Зазвичай воно іде разом з невербальним, адже набуває повного вираження вкупі з усіма притаманними людям діями. Лише вербальне спілкування, яке на сьогодні є досить розвиненим, може відчуватися неповним і тим самим створювати відчуття браку «живого контакту».

Невербальне спілкування ж передбачає собою використання міміки, жестів, візуального контакту, голосу. Існує чимала кількість праць, як от «Мова тіла» Аллана Піза, де детально описується, як те чи інше тілесне вираження можна трактувати у розмові. Звісно, не варто рівняти всіх за одним лише шаблоном, проте в більшості випадків все ж це виявляється правдою і надає додаткові шанси зрозуміти іншу людину краще. Проте, очевидно, як і з вербальним спілкуванням, лише воно одне не дасть достатньо зрозумілого вираження для співбесідника.

Однобічним спілкуванням вважається, коли один з співрозмовників переходить в стан слухача, не беручи активної участі в розмові. Ця людина може відповідати одним-двома словами, аби надати розуміння, що вона слухає і розуміє надану їй інформацію.

Двобічне ж можна назвати взаємним, тобто коли відбувається перебування у активному стані двох співрозмовників. Вони мають приблизно рівнозначні за розміром чи віддачою відповіді, участь у розмові.

1.2. Позитивні і негативні чинники комунікації в мережі Інтернет

«Перші соціальні мережі в Інтернеті з'явилися в середині 90-х років і надавали користувачам лише початкові можливості для спілкування, проте вони значно змінилися та розвинулися за останні 20 років. Переможний хід по Інтернету соціальні мережі почали в 1995 році з американського порталу Classmates.com («Однокласники» є його російським аналогом). Проект виявився дуже успішним, що в наступні кілька років спровокувало появу не одного десятка аналогічних сервісів. Але офіційним початком буму соціальних мереж прийнято вважати 2003- 2004 роки, коли були запуснені LinkedIn, MySpace і Facebook. Віртуальне спілкування в чомусь повторює реальне, тут діє принцип перенесення, тому що все одно взаємодія протікає в системі "людиналюдина". Створюється особливий простір (віртуальна реальність), зі специфічними утвореннями з властивим йому видом спілкування. Але через те, що віртуальне спілкування опосередковано, виникають нові правила, закони і зв'язки в середовищі міжособистісних відносин, що виділяють ці відносини в окрему категорію. Віртуальним спілкуванням називають такий спосіб комунікації, при якому контакт між людьми опосередкований комп'ютером, включеним в мережу (все одно, локальна вона або глобальна), а всі взаємодії здійснюються в просторі віртуальної реальності» [21].

Інтернет водночас спростив і ускладнив процес спілкування. Нині комунікація може відбуватися у різних варіаціях, завдяки різноманіттю месенджерів, мереж. Це може бути і приватна переписка між людьми, це може бути і робоче листування. Проте, як в першому варіанті, так і в другому, людина використовує технології, щоб зв'язатися з співрозмовником. Вона друкує відповідні слова, речення, які б вимовила в реальному житті, дотримується того чи іншого стилю спілкування, але не має можливості повноцінно (якщо вони навіть спілкуються не через письмовий варіант, а за допомогою наради, як от Zoom чи Teams) бачити реакцію свого співбесідника.

У цьому наразі вбачається значна проблема, адже через об'єктивні причини люди змушені більше комунікувати через вже згадані технології з причин необхідності продовжувати процес навчання чи роботи попри складні умови. З'являється думка, що така заміна робочого процесу не є ефективною і дуже програє перед звичним варіантом. Та це досить спірне питання, адже часто люди, які вболівають за цю думку, кажуть про те, що учні не можуть сконцентруватися на навчальній діяльності (якщо розглядати школу чи інститут), робітники не можуть вирішувати питання оперативно. Проте не треба забувати, що недисциплінований учень і у режимі офлайн навчання не буде проявляти значних здобутків, а відсутність чіткої схеми роботи не залежить від формату міжробітничого спілкування. Тому, знову ж таки, треба зважати на величезну кількість різних факторів.

Якщо ж більше зосереджуватися на питанні приватного спілкування, між людьми, то ми теж можемо побачити різносторонність даної проблеми. З одної сторони, людині не потрібно перейматися про свій вигляд, емоції, тон та жести під час власне взаємодії. З іншої, дуже важко по емоційно нейтральному повідомленню визначити настрій співрозмовника. Наразі є багато стікерів, смайликів та інших заміників відображення спрощеного зображення емоцій, що дещо допомагає налагодити простіший процес комунікації. Також відносно нещодавно з'явилася функція запису не лише голосових повідомлень (у яких ми можемо чути тон голосу співрозмовника), а й відео повідомлень (завдяки яким можна побачити обличчя або те, що показує людина). Це певним чином урізноманітнює текстове спілкування, але знову ж таки не може бути рівноцінно порівнюваним з реальним контактом. Адже воно дуже уривчасте і нерідко буває нелінійним.

Також, певною мірою, комунікацією можна вважати і обмін коментарями та реакціями, тому що це все одно є певним емоційним виплиском (в більшій чи меншій мірі), воно має двобічне значення, несе певне значення. Проте цей варіант можна класифікувати більше, як міжгрупову, адже зазвичай даний вид взаємодії доступний у таких додатках, як You Tube, Twitter, Instagram, де

загальний сенс мережі спрямований на продукування-поглинання контенту, а не на спілкування. Хоч і в таких «місцях» є можливість сповістити контентмейкера про власну думку щодо його робіт чи будь-чого іншого. Попри відомі всім правила спільнот/застосунків/загалом банальні закони моралі, ми можемо побачити жахливо велику кількість дуже шкідливих взаємодій: коментарі з необ'єктивною непроханою критикою, чимало різних уїдливих коментарів, наявність спеціальних висміюючих чи критикуючих спільнот. Все це дуже сильно впливає на людину (яка є жертвою цих дій). Але найбільшою проблемою у цьому випадку буде ігнорування таких вчинків. Для жертви висміювань це небезпечно погіршенням морального стану, а от власне висміювачі, відчуваючи власну безкарність, легко здатні перейти межі таких «невинних вчинків». І аж до того моменту, поки це не почне заважати їхньому життю. Раніше таке дуже сильно обезцінювалося й ігнорувалося навіть поліцією. Тому важливо приділяти цій проблемі не менше уваги, аніж іншим, теж достатньо актуальним. Жертва може бути доведеною навіть до самогубства. Особливо, якщо все зроблене саме зорієнтоване на одну конкретну людину. Адже тоді головною жертвою буде ця людина, а весь гейт (від "hate"(англ.) «ненависть») та негатив буде розсіюватися з-поміж інших людей. Звідси випливає питання про те, чому ж люди можуть настільки відверто когось ненавидити. Тут варто сказати про анонімність, як одну з частин такого явища.

Анонімність в інтернеті – дуже цікава річ, адже кожна особа розуміє, що її неможливо ідентифікувати, починає відчувати значно більшу свободу дій. Це очевидно, бо така суть людини. Відчуття безкарності дарує свободу для різних, очевидно не найкращих вчинків. Як булінг, погрози, створення/вживання ненормативного контенту, ненормативне спілкування. Прикладом ненормативного спілкування може бути майже будь-яка онлайн гра, пов'язана зі змаганням команд, та і власне командною грою. Маючи нік-нейми і відповідні аватари, люди легко можуть випустити на когось свою агресію за будь-якої причини (об'єктивної чи не дуже). Те ж саме трапляється і на спеціалізованих форумах по інтересам, де можуть бути агресивними, як фанатики (дуже вірні

своїм інтересам), так і випадкові «тролі», «рейдери», та інші, специфічно названі групи людей, що займаються спеціалізованим перешкоджанням будь-якої діяльності (обмін текстовими повідомленнями, спілкування, та й іншим). Ці ж групи людей займаються спамом, надсиланням випадковим людям ненормативного контенту, вони також можуть займатися фейковими розмовами, прикидаючись своїми та пранкуючи людей. Вони це роблять задля «веселоців», знаходячи реакцію роздратованих, здивованих чи шокованих людей цікавою та смішною. Можливо вони – електронна альтернатива звичайних людей-дражників (знайомий для шкільного і, можливо, студентського періоду життя).

«Жертвами мобінгу та булінгу стають як аутсайдери колективів, так і найбільш яскраві, сильні особистості - їхня інакшість і самість. Проте соціальна структура мобінгу і булінгу складається з трьох елементів: переслідувача (групи чи окремого булера), жертви і спостерігачів. Всі вони стають їх співучасниками. Основними механізмами розвитку мобінгу і булінгу є, як правило, заздрощі та конкуренція, страх, неприйняття інакшості, бажання підкорити когось власній волі (самоствердитись у ролі сильного і авторитетного), витіснити когось із групи (колективу), принизити. Основними засобами - штучно створені інтриги, пліткування, донесення до значимих осіб у групі неправдивої і спеціально викривленої інформації, поширення безпідставних чуток, систематична публічна критика і осмикування (з будь-яких причин), маніпулювання і залякування, необ'єктивно низька або негативна оцінка процесу діяльності або ж виконаної роботи, ігнорування, умисне замовчування чи невизнання досягнень і успіхів - натомість акцентування на якихось невдачах, навіть якщо вони є незначними (тим самим формування у жертви образу невдахи, некомпетентної чи просто поганої людини), систематичне нав'язування їй своїх поглядів та способу життя, перенавантаження різними завданнями, блокування ініціатив, налаштування проти неї групи, сексуальні домагання, соціальна ізоляція тощо» [1].

Ненависть в мережі Інтернет часто залишається безкарною і наслідки відчуває лише жертва/переслідувана група. Часто цим займаються підлітки чи навіть

дорослим, чиє життя недостатньо насичене подіями, кому важливо вилити на когось накопичений негатив чи просто ті, хто не знає/не розуміє що є як мінімум ввічлива поведінка. Вони не думають про шкоду, а лише бажають задовольнити лише свої інтереси. І зробити це значно простіше, маючи вигадане ім'я і якесь змінене зображене профілю, за чим дуже важко знайти реальну людину, що ховається за цим образом.

Звісно, уїдливі коментарі можуть полишати і ті, чиї профілі оформлені максимально відповідно до реального «я» людини. Без цього не можна, адже багато хто не здатен або ж не бажає дотримуватися хоча б якихось мінімальних норм поведінки у соціальних мережах чи інших додатках, які можна використовувати для спілкування чи іншого обміну інформацією. Зазвичай такі «сміливці» не думають про почуття того, хто отримує їхній негатив, конвертований у слова. Адже надіслати текст, натиснувши на одну кнопку значно простіше, аніж сказати все те він-на-віч людині. Можна не боятися ні реакції, ні суспільного осуду. На щастя, наразі суспільство починає формувати так званий інститут репутації, завдяки якому та чи інша людина, яка вела себе неадекватно буде мати певні труднощі у співіснуванні через свої дії. Завдяки цьому більшість публічних діячів матимуть думати, як те чи інше висловлювання повпливає на їх майбутнє, співпрацю з іншими людьми схожої сфери чи рекламодавцями. Можливо, з часом це дійде і до пересічних користувачів, що дозволить відносно стабілізувати Інтернет середовище.

Окрім такого детального опису негативної частини комунікації в мережі Інтернет, варто надати і позитивну, що має не меншу частку.

Перевагами комунікації в мережі Інтернет є:

- Вибірковість співрозмовника. Перебуваючи на будь-якій платформі для спілкування чи обміном інформацією, людина здатна проглядати наявні профілі інших людей і тим чи іншим чином модерувати бажаних та небажаних співрозмовників.
- Спрощеність спілкування. Немає більше потреби у тому, щоб виконувати якісь частини згаданого процесу. У тій чи іншій мережі значно простіше

написати людині, аніж шукати її у реальному житті, підбирати «перший образ» для формування найбільш зручного образу у голові співбесідника. Якщо людина не подобається у реальному житті, то зазвичай починаються уникання одне одного, скорочення спілкування до мінімуму чи щось інше, ще менш приємно. У мережі ж достатньо просто ігнорувати чи заблокувати людину. Це простіше морально і не потребує жодних зусиль.

- Добровільність. Людина за власним бажанням створює сторінку чи заповнює анкету. Без примусу чи крайньої необхідності в цьому. Так само за власним бажанням вона сама вільна обирати, як їй проводити час, з ким спілкуватися, кого краще вилучити з кола спілкування, який контент споживати.
- Різноманітність. Нерідко наразі вживається поняття «бульбашка». Зазвичай воно використовується для того, щоб схарактеризувати перебування людини у колі однодумців, без наявності людей протилежних поглядів. У мережі Інтернет кожен за бажання може знайти людину, яка буде з ним схожої думки. Звісно, на це може впливати багато різних чинників, але все одно не перекриває собою цього факту.
- Свобода думки. Є безліч прикладів свободи думки в мережі. Існують форуми, блоги, дописи на абсолютно різні теми, які можуть бути дуже неоднозначними та конфліктними. Можна навести багато прикладів того, під якою темою може початися агресивна дискусія. Часто це бувають як і загальновідомі широкі теми, так і дуже вузькі. Єдиною дуже виразною проблемою є те, що часто до таких обговорень долучаються «псевдоспеціалісти», які не мають ні відповідної освіти, ні навіть відповідних знань.
- Легке створення образу співрозмовника. У мережі Інтернет навіть базове розуміння інших людей дуже спрощуються. Як і у реальному житті, де люди мають звичку стереотипувати інших, так і у віртуальному. Проте в останньому значно частіше відбувається це ще простіше, адже завдяки таким дрібним речам, як нікнейм, аватарка, статус, опис профілю й інше

(залежно від використовуваної соціальної мережі) можна дуже просто створити для себе простий і зрозумілий образ.

- Можливість дистанційного спілкування через міста-країни. Щоб поговорити з близькою людиною, тепер не треба очікувати багато днів листа. Достатньо просто знати її контакт і у будь-якій момент можна буде списатися чи зідзвонитися з цією людиною. Це економить і час, і ресурси відповідно. «Також варто згадати міжкультурний діалог, що передбачає особисте та групове спілкування за допомогою різних каналів онлайн-комунікації, таких як глобальні соціальні мережі (Facebook, LinkedIn, ВКонтакте тощо), різні чати та відеочати, тематичні блоги, відео та фотохостинги (YouTube, Pinterest та ін.). Спілкування із суб'єктами інших культур надають також міжнародні освітні програми, наприклад, курси з вивчення іноземних мов дозволяють спілкуватися з носіями мови, що вивчається (Busuu та ін.). Це виводить особистість за межі одного мовного простору. У мережі Інтернет засвоєння норм (в т.ч. мовних) та особливостей інших культур відбувається як у процесі спілкування з суб'єктами інших культур» [10].

Усе перелічене вище не є усіма можливими позитивними сторонами спілкування у мережі Інтернет, адже їх значно більше, ніж можна зауважити. Ці декілька – найбільш помітні. Завдяки такому значному спрощенню, людям значно легше контактувати між собою, швидше та оперативніше вирішувати проблеми. І це нині, за умов пандемій та війни, дуже рятує.

Висновки до першого розділу

Отже, наразі можна виокремити дві такі основні тези: що комунікація – вагома частина людського життя. А також, що комунікація в Інтернеті – неоднозначне явище, яке може дати, як багато позитивних наслідків, так і негативних. Нині доводиться проводити в мережі більше часу, як і для вдоволення власних потреб у спілкуванні, так і задля забезпечення роботи. Таким чином, можемо побачити, що вона може відбуватися у зовсім різному варіанті, за різноманітних умов та обставин, але завжди матиме одну загальну модель: вона не може існувати під «фідбеку» (відповіді від другого учасника чи учасників цього процесу), ця комунікація буде обмежена через технічну неможливість охопити всю багатозначність звичного варіанту цього процесу, може налічувати різні способи та засоби вираження.

І хоч комунікація в мережі Інтернет видається простою та безпечною, вона має у собі чимало «підводних каменів», які краще вивчити перед тим, як доєднуватися до всесвітньої мережі, аби убезпечити себе від негативного впливу. Він, звісно, є невід'ємною частиною діяльності, але все одно не нормальною. Головне – не забувати про те, що ці негативні сторони завжди супроводжуються позитивними і зневірюватися, окресливши для себе лише одну сторону явища.

РОЗДІЛ 2. КОМУНІКАТИВНА СФЕРА КОРИСТУВАЧІВ МЕРЕЖІ ІНТЕРНЕТ

2.1. Психологічні типи користувачів в мережі Інтернет

Для початку, варто зазначити, що потрібно виділити хоча б приблизну вікову вибірку. У цьому випадку це будуть підлітки/учні середньої – старшої школи – студенти. «Таким чином, період юності поширюється на 3 рівні: передпідлітковий, сам підлітковий та постюнацький період, що охоплює тривалий період часу. Передпідлітковий вік починається у віці 10-11 років, а вступ у доросле життя (стадія дорослості) триває до 25-30 років, що часто характеризується продовженням подальшої освіти або інтеграцією на ринок праці. Також цей період відзначається латентністю та експериментуванням щодо соціальних відносин, які стабілізуються протягом усього життя» [3].

Це, грубо кажучи, неповне друге десятиліття молодих людей у цьому житті. У цей вік людина вже навчилася розуміти свої базові фізіологічні потреби і тепер переходить до пошуків себе, свого «я». Підліток вступає в той період, коли соціум навколо стає значно важливішим за попередні контакти. «У підлітковому віці основними змінами, поміченими фахівцями, є: абстрактне мислення (розвиток здатності мислити абстрактно), розмежування правильного / неправильного мислення (дуалістичне мислення правильно / неправильно), інструментальні відносини (труднощі оперувати кількома точками зору, первинність власної думки на шкоду думці інших), посилення емоцій, пошук відчуттів» [20].

Підлітки намагаються якось відокремитися від батьків, бажаючи показати себе, свої бажання та амбіції, нерідко виявляючи це у конфліктах. Нестійка самооцінка, впливовість кумирів, можливість легко змінити думку залежно від

чужих слів, невміння повністю розуміти себе. Усе це стає черговим ударом по розумінню навколишнього світу, взаємодії з ним, майбутнього.

Багато підлітків чомусь починають використовувати Інтернет не як джерело знань, де можна знайти чималу кількість матеріалів за будь-якою цікавою їм темою, а як джерело відповідей (простіше кажучи аналог ГДЗ), просто шукаючи там потрібне. Зазвичай можна виокремити певні рольові позиції, які люди на себе приміряють, під час власне акту комунікації чи іншої діяльності.

Не можна сказати, що у цьому питанні буде одна чітко окреслена модель поведінки. Завдяки різноманітності буття, люди можуть бути абсолютно різноманітними і тому варто стверджувати про наявність багатьох моделей, які можуть перемежовуватися або утворювати додаткову, шляхом поєднання виразних особливостей двох-трьох інших.

Косик у своїй статті подає таку класифікацію за діяльністю в мережі Інтернет: « - Споживчий тип. Такий тип використовує інформаційні ресурси (бібліотеки, блоги, сайти новин) і онлайн-сервіси (Інтернет-банки, онлайнмагазини та ін.)

- Комунікативний тип. Даний тип схильний до спілкування з іншими людьми шляхом чатів і відео-чатів, електронної пошти, соціальних мереж та інших засобів онлайн-комунікації.

- Продуктивний тип. Цей тип включає в себе творчу роботу користувача (створення сайтів, сторінок в соціальних мережах)» [10].

А. Лесто подає таку типологію користувачів соціальних сайтів:

1. «Комунікатор — людина, якій подобається сам процес спілкування. В реальному житті їй його, з різних причин, не вистачає, тому вона знаходить спілкування ще й в Інтернеті. Соціальні сайти — це просто ще один спосіб контактування. В неї завжди багато он-лайн друзів, і не обов'язково це лише реальні знайомі та друзі, деяких з них вона може не знати в реальному житті. Її захоплюють нові знайомства. Вона з радістю розпочинає бесіду та відповідає на повідомлення.
2. «Розвідник» (збирач інформації) — це допитлива людина, яку цікавлять відомості про оточуючих її людей, навколишній світ і процесах що йдуть в

ньому — будь то додаткова інформація про своїх близьких, друзів і знайомих або новини про майбутні культурні заходи. Вона більше читає ніж пише сама. Від нічого робити і цікавості відвідування розділів "Мої новини" і "Події у друзів" стає нормою. Їй кортить дізнатися, що там у інших відбувається в житті. Вона користується соціальними сайтами для пошуку потрібних людей та важливої для себе інформації.

3. Коментатор (оцінювач) — цій людині властиве часткове самовираження за рахунок власних коментарів. Їй важливо привселюдно висловити свою думку або ставлення до будь чого. Вона залишає коментарі під фотографіями, відеозаписами, статусами, в нотатках та групах. Незалежно від того, чи є на цих фотографіях або відеозаписах ця людина або її друзі – вона все одно залишить свій коментар, або оцінку.
4. Підглядач (спостерігач) — цих людей можна назвати візуалами, бо всю інформацію, яка їх цікавить вони отримують через роздивляння фотографій. Вони заходять на сторінки своїх друзів та незнайомих людей лише для того, щоб подивитись чужі фотографії. Навіть, якщо в цих зображеннях для них немає ніякого сенсу – вони все одно витрачають на це свій час. Ці люди за допомогою фотографій намагаються візуалізувати людей з якими спілкуються або які чимось привернули їхню увагу, дізнатися більше про їх особисте життя, їх оточення, звички.
5. Розповсюджувач – це практичний тип людей. Вони не втягнуті в павутину віртуального спілкування, а використовують її з користю для себе. Для них це додатковий спосіб розповсюдження інформації про заходи, події, акції. Вони реалізують через соцмережі різні громадські проекти. Реєструються на соціальних сайтах вони з метою рекламувати себе як професіоналів в спеціалізованих галузях (фотозйомка, візаж, перукарське мистецтво, консультаційні послуги тощо) та знаходити собі клієнтів» [14].

Також доцільно додати дослідження Маркової Н. В. щодо гендерних особливостей перебування, сприймання та діяльностей у соціальних мережах:

« - 22 з 29 сторінок дівчат та 12 з 29 – юнаків виявилися відкритими для загального доступу;

- дівчата викладають в мережу багато особистих фото та інформації про місце проживання, навчання, номери телефонів; в той час, коли у половини юнаків вони були зовсім відсутні;

- кількість друзів в обох досліджуваних групах виявилася майже однаковою: від 100 до 150. Тільки в одного хлопця було лише до 16 друзів, а у однієї дівчини їх виявилось 1400;

- у середньому кількість підписок у юнаків до 70 груп, у дівчат – більше 120. У деяких підписках виявлено підозрілий контент (назва та тематика групи не відповідає змісту, адміністратор не фільтрує розміщувану інформацію, стрічка новин переповнена сумнівною рекламою);

- у юнаків тематика підписок та публікацій носить дозвіллевий характер, переважають спорт, бізнес, політика, жінки. На сторінці часто публікуються результати онлайн-ігор, трапляються групи з функцією торгівлі, з інтимними зображеннями жінок у мережі та з домінуючою у назвах та статусах нецензурною лексикою. Частіше ніж у дівчат трапляються групи з так званим «шок-контентом» (викликає у користувача різко негативні почуття і відчуття: страх, жах, огиду, приниження);

- тематика сторінок дівчат носить особистісний характер, багато публікацій та підписок, спрямованих на сферу міжособистісних відносин, родини. Друге місце займають підписки та публікації з приводу моди і шоу-бізнеса, побутових проблем і здоров'я; - щодо коментарів: у юнаків обговорення частіше супроводжується високим ступенем критичності і емоційності оціночних суджень. В той час коли дівчатам властивий високий ступінь інтимності і детальності обговорюваної інформації, готовність до отримання або надання ради щодо побутових та міжособистісних проблем. У результаті реалізації другого етапу дослідження встановлено, що:

- молоді люди проводять у соціальних мережах більше 4 годин на добу; щогодини обов'язково перевіряють особисті повідомлення та переглядають стрічку новин;

- всі учасники дослідження мають блоги і сторінки відразу в декількох соціальних Інтернет-мережах;

- у кожного в друзях виявилось понад 10 осіб зовсім не знайомих;

- облікові записи у соціальних мережах 4 хлопців та 7 дівчат були об'єктами шахрайства та злому сторінки; 2 спроби шахрайства по відношенню до дівчат виявилися вдалими – відбулося пересилання власних коштів на рахунок;

- за результатами визначення механізмів психологічного захисту встановлено, що для дівчат типовими є «регресія» (це такий спосіб захисту, коли психіка вдається до повернення в дитячий стан з метою зниження тривоги або вирішення конфлікту) та «реактивне утворення» (особистість запобігає вираженню неприємних або неприйнятних для неї думок, почуттів або вчинків шляхом перебільшеного розвитку протилежних прагнень); для юнаків

- «витіснення» (за допомогою витіснення неприйнятні для особистості імпульси: бажання, думки, почуття, що викликають тривогу, стають несвідомими) та «інтелектуалізація» (дія інтелектуалізації проявляється в заснованому на фактах надмірно «розумовому» способі подолання конфліктної ситуації без переживань. У хлопців відзначається менший рівень сугестивності та більший критичності до отримуваної інформації, що робить їх складними об'єктами для деструктивного впливу. Також проведений аналіз дозволив сформулювати уявлення щодо джерел та видів деструктивного впливу:

- дівчатам слід приділяти увагу наповненню сторінки у соціальній мережі особистою інформацією, остерігатися незнайомих та емоційно наповненого спілкування з ними; критично сприймати коментарі, пропозиції та інформацію з приводу апелювання до зовнішності, кумиру тощо;

- юнаків підстерігають ризики Інтернет-шахрайства з угодами купівлі-продажу; негативний контент з ілюстрацією сцен жорстокості; схильність до онлайн-ігор; залучення до «легкого заробітку» через розповсюдження психотропних речовин.

З метою нейтралізації деструктивного впливу віртуальних мереж в процесі соціальної роботи, на думку дослідниці необхідно сформувати такі компетенції в галузі медіа-безпечної поведінки:

- стійку критичність до негативного впливу з боку деструктивних сегментів сучасних соціальних мереж через усвідомлене ставлення до ціннісного змісту надходжуваної від них інформації;
- здатність до ефективної когнітивної обробки складної інформації, одержуваної в процесі участі в соціальних комунікаціях в сучасному мережевому просторі;
- здатність до реалізації базових процедур аналізу основних каналів і джерел соціально значущої інформації; - здатність до критичної оцінки і корекції власної поведінки в соціальних мережах і глобальному медіа-просторі в цілому» [17].

Якщо враховувати ці всі дослідження, можна виробити для себе багато різних варіативних моделей поведінок, які можуть відіграватися як випадково, так і удавано, заради певної мети.

2.2. Психологічні небезпеки для підлітків у мережі Інтернет

Безпека в Інтернеті – дуже важлива річ, адже сьогодні ми маємо багато різних можливостей: сплатити покупку за допомогою картки онлайн, підписувати дії електронним підписом, працювати з безпекою вдома, маючи відповідний токен. У шахраїв теж відповідно розширився обсяг роботи. І небезпекою буде не лише, якщо невідомий користувач дізнається якусь інформацію щодо чийось рахунків, роботи чи іншого. Не менш деструктивним є викрадення персональних даних: імена, адреси, номери та інше. І дуже часто навіть дорослі, досвідчені користувачі можуть хоча б раз у житті стати жертвою таких махінацій. Частіше та легше для власне «махінаторів» це відбувається через спілкування з майбутньою жертвою. Це може бути і виманювання грошей, і викрадення даних через спеціально створені для того сайти, і тиск задля якоїсь вигоди через фейкові акаунти, фальшива благодійність. Попри знання про цю проблему навіть дорослі можуть потрапити в капкан зловмисників, хоча у них шанс вчасно запідозрити співрозмовника більший.

Інша тема – коли це дитина, яка не має емоційної стабільності, достатнього досвіду спілкування, та і інших необхідних для цього речей. Дітьми надто легко маніпулювати, без особливих складнощів можна обвести навколо пальця, їх легко наштовхнути на якийсь необдуманий вчинок. У них можна викрасти приватну інформацію з метою шантажу чи інших, не менш неприємних речей. Розробники того чи іншого (будь-якого можливого) додатку не здатні захистити тих, хто потенціально не має права користуватися тим чи іншим з причин вікових обмежень, які часто ігноруються, як дітьми, так і батьками. У цьому і є головна проблема. В Україні зустрічається достатньо випадків, коли діти дошкільного віку чи молодшого шкільного віку можуть на батьківських гаджетах дивитися щось в YouTube. Окрім просто ненормативного на цей вік контенту, вони можуть наштовхнутись на спеціально створений скопійований з оригінального видозмінений контент. Такі скандали вже траплялися, після чого певні додатки

(як от згаданий YouTube) змінювали правила викладання контенту, та посилили модерацію контенту. Всі ми знаємо, що нині діти навіть молодшого шкільного віку мають доступ до Інтернету, отримавши свій перший гаджет. Чи погано це? І так, і ні. Цю техніку можна порівняти із чимось, точно не найпростішим у керуванні. Хоч ці гаджети (планшет, ноутбук, комп'ютер, смартфон), що мають можливість виходу в загальну мережу, здаються надто зрозумілими та достатньо інтуїтивними, це зовсім не так. Тому що в цьому випадку перед користувачем відкривається широкий вибір послуг та функцій. І одна справа, коли таке відкриває для себе морально стабільна, повністю завершена особистість (хоча навіть такі люди не завжди справляються з подібним навантаженням). На щастя, наразі створене розділення, як от YouTube kids, та інші альтернативи, які мають схожий принцип роботи, але дуже обмежений вхід ненормативного контенту до таких мереж.

Також нерідко підіймаються теми спілкування підлітків з «не тими людьми». Будь-хто здатен створити фейковий образ, змінюючи його частково (ім'я, вік, стать чи щось інше) або ж повністю (вся інформація). Як і з метою провести експеримент за власним бажанням (подивитися як у мережі інші люди реагуватимуть на той чи інший образ), так і з якимись корисливими бажаннями (аби легко комусь втертися у довіру або заради інших якихось цілей). Якщо навіть відкинути таке, можна загадати ще чимало прикладів чогось такого, покликаного на абсолютно безглузді дії. Наприклад гра «Синій кит», популярна в 2017 році. Там комунікація відбувалася між кураторами, які давали завдання та власне дітьми. Також відомою «страшилкою» останніх років був флешмоб з «Момо» у 2018 році, який нагадував попередню гру небезпечними для життя та здоров'я завданнями, але попри це ще використовувалося залякування в якості надсилання страшних чи жорстоких матеріалів. Схожі події, очевидно, відбувалися і раніше, та могли бути просто не поміченими чи не настільки широко розповсюдженими. Та як би не було, головним є факт того, що таке призводило до самогубств серед підлітків і загального залякування населення. Навіть, якщо людина підкована, якщо вона все розуміє і вміє критично

аналізувати інформацію, вона все одно може бути в небезпеці з причин того чи іншого явища. І поки що жодна мережа не може надати гарантію того, що у ній точно буде безпечно.

2.3. Психологічні чинники залежності підлітків від спілкування в мережі Інтернет

Існує чимала кількість праць про залежність людини від користування мережею Інтернет. У них часто наводяться переконливі аргументи, емоційні ситуації і приклади. Також є багато, як досліджень, так і низькоякісних «жовтих газет», що розповідають про набуту залежність від мережі Інтернет, спілкування в ній чи просто проведення часу (пошук якоїсь інформації, перегляд тих чи інших матеріалів, перебування в іграх будь-якого плану, навчання, сьорфінгу в Інтернет магазинах). Звісно, варто не бути однозначними в цьому питанні, адже на сьогодні всі ми бачимо наскільки сильно змінюється наше життя завдяки комп'ютеризації, а тобто час перебування у відповідному просторі очевидно збільшується. Багато хто обожнює спекулювати на цій темі, гіперболізуючи суміжні з цією темою проблеми. Дуже часто ЗМІ намагаються створити з новини «сенсацію», тому використовують перекручені тези науковців, тим самим дискредитуючи як самих згаданих науковців, так і себе.

«Для початку варто означити власне саме поняття. Інтернет-залежність - це явище, яке в останні роки набуло справді вражаючого розмаху. Особливо небезпечною вона є для дітей і підлітків, адже їм набагато складніше самостійно впоратися з потягом до онлайн-життя і вчасно зупинитися. Інтернет-залежність називають аддикцією, тобто відхиленням у поведінці, за якого в людини порушується відчуття реальності, втрачається відчуття часу і критичне мислення, обмежується управління своїми вчинками. Дитина стає менш активною, порушується цикл сну і неспання. Настає психічна та фізична залежність. Діти проявляють підвищену зацікавленість до всього нового, яскравого, незвичайного, вони найбільше піддаються впливу зовнішнього середовища, більш допитливі, ніж дорослі, і використовують інтернет у якості одного з універсальних способів дослідження і пізнання навколишнього середовища. Проте такі психологічні особливості, як недостатня розвиненість

саморегулятивних механізмів, слабкий вольовий і емоційний контроль, імпульсивність поведінки, роблять дітей найбільш вразливими для інформаційних і програмно-технічних загроз. Тому увага батьків до інтернет-безпеки дітей є дуже важливою» [12].

«Найбільш схильні до залежності підлітки, які не ведуть активний спосіб життя, громадську діяльність. Тим самим вони намагаються бути в курсі того, що відбувається через спілкування з віртуальними друзями. За допомогою мереж вони видають бажаний образ за дійсний, проживаючи ілюзорну життя. Серед головних причин, які формують залежність від спілкування у соціальних мережах, є:

1. Мінімум спілкування серед товаришів або з сім'єю. Соціальні структури дають можливість замінити живе спілкування.
2. Незадоволеність оточенням. Якщо є проблеми в сім'ї або школі, то віртуальне життя в силі змінити поняття про себе і оточуючих.
3. Проблеми соціальної адаптації. Підліткова залежність від соціальних мереж призводить до того, що людина поводить себе невпевнено, а друге життя в мережі допомагає йому влитися в соціум.
4. Відсутність самореалізації. Відбувається це в зв'язку з втратою себе, нездатністю до самовираження, втратою інтересу до різних видів діяльності.
5. Соціальна незатребуваність. З наданими послугами соціальної павутини такі особи мають можливість відчувати себе потрібними.

Результатом впливу спілкування в соціальних мереж може стати:

1. Невміння спілкуватися в реальному житті. Освоївши віртуальні комунікації, підліток приходять до висновку, що контактувати з людьми в Інтернеті набагато простіше: тут він може приховати свої емоції або взяти тайм-аут на роздуми. При живому спілкуванні ця можливість відсутня. А звикла до соціальних сайтів дитина вже не може правильно і швидко сформулювати свою відповідь, в зв'язку з чим відчуває чималі труднощі.

2. Інтелектуальна деградація. Підлітковий вік - найкращий час для засвоєння нової, досить складної інформації. Проводячи час в Інтернеті, діти нехтують навчанням, позбавляючи себе можливості отримувати нові і цікаві пізнання.

3. Відсутність здатності грамотно формулювати думки і бажання. Донести їх до віртуального співрозмовника набагато простіше – тут допустимі елементарні орфографічні помилки, геть відсутня пунктуація, а замість правильного формулювання складних речень можна замінити будь-яку емоцію смайлом.

4. Заздрість. Дивлячись на красиві пости своїх друзів, підліток починає мимоволі комплексувати. Він переконується в тому, що його життя не так насичене і цікаве, як у його однолітків. В результаті цього вся діяльність дитини концентрується в прагненні зіграти правильну роль, відобразити кращі кадри своєї повсякденності, при чому не для власного задоволення, а для схвалення друзів.

5. Втрата інтересу до реальності. Підлітки, зациклені на віртуальному спілкуванні, не можуть уявити своє життя без друзів з Інтернету. Перегляд новин в стрічці викликає у них набагато більше емоцій, ніж прості людські цінності.

6. Спотворене сприйняття себе. Самоствердження підлітка безпосередньо залежить від числа підписників і кількості лайків під його постами. На його думку, від цих критеріїв залежить ставлення до неї оточуючих. Так, популярна в соціальній мережі дитина стає самозакоханою, а у власника недостатньо популярного акаунта починають формуватися комплекси.

7. Емоційна ілюзія. Через відсутність живого спілкування підліткам складно розпізнавати справжні емоції один одного, в результаті чого діалог зі співрозмовником іноді сприймається невірно, необрежно сказане слово може відштовхнути і навіть поранити.

8. Безпричинна ревність. Закоханих підлітків підстерігають ще більші проблеми. Необдумане додавання в друзі особин протилежної статі або ненав'язливе спілкування з ними може перетворити ніжну і розуміючу другу половинку в справжню фурію, готову вибухнути від одного невірного слова.

9. Зацикленість на зовнішності. Нові смартфони відкривають для підлітків унікальні можливості. Власники сучасних девайсів можуть робити приголомшливі знімки, що не відрізняються від професійних зіркових фотографій. І якщо після цього дитина не отримує бажаного схвалення, вона починає шукати в собі недоліки. І найдивніше - знаходить! Навіть не замислюючись про те, що причиною відсутності лайків може бути низька відвідуваність сайту, погана камера або просто невідповідний ракурс.

10. Низька стійкість до стресів. Раніше люди виливали весь негатив в обличчя співрозмовнику. Зараз же бійки в підвороттях трансформувалися в віртуальні розбирання, які нерідко стають центром масового цькування.

Такий розвиток подій може не тільки принизити, але і спровокувати справжню депресію» [18].

Часто перелічуються такі симптоми набуття залежності від мережі Інтернет:
«Психологічні симптоми:

- гарне самопочуття або ейфорія під час роботи за комп'ютером;
- неможливість зупинитися;
- постійне збільшення кількості часу перебування в інтернеті;
- зневага родиною і друзями;
- відчуття спустошення, тривоги, роздратованості в періоди перебування
- поза інтернетом;
- брехня про свою діяльність своїм близьким;
- проблеми з навчанням.

Фізичні симптоми:

- біль в області зап'ястя через тривалу перенапругу м'язів;
- сухість в очах;
- головний біль;
- біль у спині;
- нерегулярне харчування;
- зневага особистою гігієною;

- порушення сну.

Небезпечні сигнали. Передвісники інтернет залежності:

- нав'язливе прагнення постійно перевіряти електронну пошту;
- очікування чергового сеансу онлайн;
- збільшення часу, проведеного онлайн;
- зростання витрат на інтернет-послуги.

Ознаками Інтернет залежності є:

- повне поглинання Інтернетом;
- потреба у збільшенні часу онлайн-сеансів;
- наявність неодноразових, малоефективних спроб скорочення часу перебування в інтернеті;
- поява симптомів абстиненції при скороченні користування інтернетом (повторна тяга, виникнення і посилення напруги через певний час);
- виникнення проблем з оточуючим середовищем (однолітками, членами родини, друзями);
- намагання приховати реальний час перебування в інтернеті;
- залежність настрою від використання інтернету (виражається емоційним і руховим збудженням, тривогою, нав'язливими розмірковуваннями про те, що зараз відбувається в інтернеті, фантазіями і мріями про інтернет, вільними чи несвідомими рухами пальців, що нагадує друкування на клавіатурі).

Для дітей найбільш характерні три форми інтернет-залежності:

- ігрова залежність - пристрасть до онлайн-ігор;
- залежність від соціальних мереж - пристрасть до віртуальних знайомств і спілкування онлайн, постійне спілкування на форумах, у чатах, у соціальних мережах на противагу живому спілкуванню;
- нав'язливий веб-серфінг - хаотичні переходи з сайту на сайт, без конкретної мети» [12].

Тобто, як можна зрозуміти, підлітки в мережі Інтернет шукають уваги, бажають виразити свої почуття і свої емоції, знайти відповіді на питання, що їх цікавлять. Щоб ніяка можлива залежність не лякала батьків, варто приділяти дітям достатньо уваги, цікавитися їхнім життям, влаштовувати спільне дозвілля. Навіть такий мінімум уже буде великим кроком до того, щоб підлітки не шукали цього десь деінде, у когось іншого.

Отже, варто брати до уваги те, що збільшення кількості проведеного часу за гаджетами не є якоюсь раптовою загальною хворобою і проблемою, а просто певною зміною в звичайному побуті. Так що, якщо підліток просто дещо збільшив час перебування в мережі, то вважати це залежністю не варто. Потрібно дивитися на проблему комплексно і уважно, щоб не робити неправильні висновки.

Висновки до другого розділу

Як висновок, можна виокремити: щоб підлітки не мали проблем з комунікацією в мережі Інтернет (через негативний досвід, гіперфіксацію чи з будь-якої іншої можливої причини) в першу чергу батьки повинні допомогти їм інтегруватися і в це «суспільство». Навіть, якщо дитина достатньо освідченна в технічній складовій цього питання, важливо встановити довірливі стосунки з нею, щоб при необхідності допомогти у вирішенні тієї чи іншої ситуації. Саме це врятує від багатьох можливих небажаних випадків. Підліток, маючи опору у вигляді відкритих до обговорення батьків, уникне більшої частини загальновідомого негативного досвіду. Звісно, гарантувати «абсолютну безпеку» від різних явищ Інтернету, неможливо, адже вони часом надто стихійні і незрозумілі навіть для непересічних користувачів.

Варто наголосити на тому, що залежності, недомовлення, зневіра в можливості отримати підтримку від близьких, якраз і формується через недостатню близькість у родині, комунікацію між її членами. Потрібно намагатися збалансувати все так, щоб дитина відчувала те, що вона є важливою і її хочуть слухати та чути. Але, попри такі досить тривожні настанови, потрібно не забувати, що збільшення проведення вільного часу в мережі Інтернет – очевидний процес. І якщо підліток не проявляє симптомів набуття залежності від перебування у віртуальному просторі, тоді краще просто зайвий раз ненав'язливо поцікавитися тим, чим він займається. Важливо розуміти межу між повним безконтрольним доступом та гіперопікою. Що те, що те не призведе ні до чого доброго.

ВИСНОВКИ

Отже, наразі маємо такі висновки:

1. Завдяки значному технологічному прориву, який відбувся за десятиліття, буденне життя людей значно змінилося. Сюди ж можна віднести і спілкування одне з одним, яке відбувається за мінімально важких у втіленні умов. Достатньо мати пристрій з можливістю виходу в мережу та відповідний контакт у потрібній програмі. Цього буде достатньо, аби мати можливість цілодобово безперешкодно спілкуватися, незалежно від місця перебування, обставин, часу та інших, раніше дуже вагомих речей. Зараз ці обмеження виявляються в дещо іншій варіації (ліміт у використанні мережі, заряд пристрою та інше).

2. Ці зміни призвели до утворення дуже неоднозначного середовища, яке може як позитивно впливати на користувача, так і негативно. Спілкування у мережі Інтернет – дуже неоднозначне явище, яке неможливо розглядати об'єктивно лише з однієї сторони. Завдяки чималій кількості різноманітних соціальних мереж люди можуть значно швидше знайти співрозмовника, який матиме схожі інтереси, думки та захоплення. Або ж, за бажанням, будь-яку іншу можливу людину. Завдяки більш менш схожій поведінці у власне додатку, можна зробити «первинний образ», недостатньо чіткий для справжнього відображення людини, але досить нормальний для початку спілкування.

3. Також людина може зустріти й іншу частину загального Інтернету, наштовхнувшись навіть за випадковими алгоритмами на ненормативний контент, групи, бесіди. На жаль, дуже важко контролювати вихід у всесвітню мережу всіх можливих файлів, дописів, публікацій, користувачів. Крізь модераторів все одно просочуються різні шокуючі явища.

4. Щоб не мати проблем з перебуванням у мережах, важливо знати технічну складову цього процесу, розуміти принцип дії та хоча б поверхнево орієнтуватися у тому, що останнім часом відбувається (наприклад утворення нової відомої субкультури, надто вірусний тренд чи якась небезпека у вигляді буквально вірусу або ж ботоферм). Цього мінімуму буде достатньо, щоб комунікація відбувалася максимально комфортним чином.

5. Підлітків не варто пускати в мережу Інтернет у самостійну подорож. Їм потрібен гід, який розкаже, покаже і у випадку необхідності допоможе вирішити проблему. Це можуть бути батьки, старші друзі. Але головне не забувати, що гіперопіка теж не призведе до гарних наслідків, тому гарним рішенням буде дозувати опіку та дозволеність.

Тобто, підсумовуючи і зазначене вище, можна сказати, що людина в мережі Інтернет буде відчувати себе безпечно, якщо вона знатиме, що і як робити, з ким варто та не варто комунікувати, яким чином себе убезпечити від негативного впливу загальної мережі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Алексеєнко Т. Ф. Явища мобінгу та булінгу в стосунках групи і особистості. Шлях освіти. 2012. № 2. С. 12-16.
2. Андрієнко А. О. Інтернет-адикція як форма залежної поведінки : матеріали всеукр. наук.-практ. конф. Чернігів : ЧДПСТП, 2008. С. 288-292.
3. Богдан М. С. Психологічні особливості спілкування залежних від соціальних мереж / за ред.: М. С. Богдан, О. В. Горецька / Психологія і соціологія: проблеми практичного застосування. 2014. С. 25-29.
4. Бойко В. В. Енергія емоцій в спілкуванні: погляд на себе та інших / за ред. В.В. Бойко. - М. : Филинь, 1996. С. 472.
5. Ботьбот Т. Ю. Фактори ризику розвитку комп'ютерної залежності в осіб молодого віку / Український вісник психоневрології. - 2004. - Т. 12. - № 4(41). - С. 75-80.
6. Волинець В. О. Ідентичність особистості та специфіка її самопрезентації у віртуальному комунікативному просторі / Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв: наук. журнал. 2021. № 2. С. 31-36.
7. Гвозденко, Л. А. Чи слід боятися комп'ютера? / за ред.: Л. А. Гвозденко, О. В. Артамонова, І. М. Чередніченко / Безпека життєдіяльності. 2006. № 4. С. 40–42.
8. Гущина Н. І. Проблема захисту учнів від негативних впливів у соціальних мережах / за ред. Н. І. Гущина / Комп'ютер у школі та сім'ї . 2011. № 7. С. 13-14
9. Данько Ю. А. Соціальні мережі як форма сучасної комунікації: плюси і мінуси / за ред. Ю. А. Данько / Сучасне суспільство. 2012. № 2. С. 179-184.
10. Косик Ю. А. Онлайн-аккультурація особистості в сучасних інтеграційних умовах / Вісник Полоцького державного університету. 2015. № 15. С. 106
11. Краснякова А. О. Проблеми дослідження комунікативних практик в інтернет-середовищі / за ред. А. О. Краснякова. 2017. №39. С. 202–211.
12. Комп'ютерна залежність чи розвага? / Позакласний час. 2009. № 23-24. С. 71–74.
13. Комунікація / Літературознавча енциклопедія : у 2 т. / авт.-уклад. Ю. І. Ковалів. Київ : ВЦ «Академія», 2007. Т. 1 : А – Л. – С. 512.

14. Лесто К. А. Психологічні особливості користувачів соціальних сайтів / Вісник психології та педагогіки. URL: <http://www.psyh.kiev.ua>
15. Лещенко Л. Психологічні особливості взаємодії людини з комп'ютером / за ред. Л. Лещенко. Психолог. Шкільний світ. 2008. № 4. С. 19–23.
16. Магда, Є. Інтернет як засіб інформаційно-психологічного та соціального впливу / за ред.: Є. Магда, Л. Смола. 2009. № 4. С. 60–65
17. Маркова Н. В. Гендерні особливості сприйнятливості молоді до деструктивного впливу соціальних інтернет-мереж / Науковий вісник ужгородського університету. Серія: «педагогіка. Соціальна робота». 2021. № 1. С. 48
18. Немеш О. М. Вплив спілкування в соціальних мережах на розвиток особистості підлітка / за ред. О. М. Немеш / Проблеми сучасної психології : зб. наук. праць Кам'янець-Подільського національного університету ім. Івана Огієнка, Інституту психології імені Г.С. Костюка НАПН України. 2014. № 26. С. 442–456.
19. Прийменко В. Діти, які грають в ігри, або Комп'ютерна залежність / за ред. В. Прийменко / Психолог. Шкільний світ. 2006. № 46. С. 13–15.
20. Соболева С. М. Кліпове мислення як соціально-психологічний феномен та його роль у діяльності студентів / Науковий вісник Ізмаїльського державного гуманітарного університету. № 3. Т. 2. 2019. С. 86-90.
21. Смірнов Ф. О. Спілкування в Інтернеті. М. : Вільямс, 2006. С. 170.
22. Стріха І. О. Особливості комунікативної сфери осіб, які активно користуються соціальними мережами / Наука і молодь. Гуманітарна серія. 2012. №11-12. С.175-178.
23. Турецька Х. І. Психологічні чинники Інтернет-залежності / Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. 2012. №2. С. 95-104.
24. Фатурова В. М. Інтернет-середовище як фактор психологічного розвитку комунікативного потенціалу особистості : автореф. дис. ... канд. психол. наук. Київ. 2004. С. 21.

25. Н. Хамітов. Комунікація / Філософський енциклопедичний словник / за ред. В. І. Шинкарук. Київ : Інститут філософії імені Григорія Сковороди НАН України : Абрис, 2002. С. 742.
26. Церковний А. Аспекти формування Інтернет-залежності / Соціальна психологія. 2004. № 5. С. 149-154.
27. Шугайло Я. В. Інтернет-залежність та проблема її профілактики серед дітей та підлітків / Вісник Запорізького національного університету. Педагогічні науки. 2015. №2. С. 17-24.
28. Facebook Profiles Reflect Actual Personality, Not Self-Idealization / M. D. Back, J. M. Stopfer, S. Vazire, S. Gaddis, S. C. Schmukle, B. Egloff, S. D. Gosling / Psychological Science. 2010. № 3. P. 372–374.
29. Morris, Charles W. 1938. Foundations of the theory of signs. In Otto Neurath et al. (eds.). Inter-national encyclopedia of unified science, Vol. I, №.2, 1—59 c. Chicago, Illinois: The Univer-sity of Chicago Press.
30. Jaspers K. Philosophie. Berlin; Göttingen; Heidelberg: Springer, 1956. — Bd. 2. — S. 50—71

РЕЗЮМЕ

Карпусь. А. В. У роботі описуються особливості комунікативної сфери користувачів мережі Інтернет. Особлива увага приділяється підліткам, яким і присвячена другий розділ. У ньому йдеться про можливі небезпеки в мережі, певні особливості віртуального спілкування, залежність від цього. Перший розділ ж має означення питання, загальну характеристику позитивних та негативних сторін комунікації, їх тлумачення.

Karpus. A. V. The work describes the peculiarities of the communicative sphere of Internet users. Special attention is paid to teenagers, to whom the second chapter is dedicated. It talks about possible dangers in the network, certain features of virtual communication, addiction. The first section has a definition of the question, a general description of the positive and negative aspects of communication, and their interpretation.